CONTEMPORARY TRENDS OF DEMOGRAPHIC PROCESSES IN GEORGIA

დემოგრაფიული პროცესების თანამედროვე ტენდენციები საქართველოში

Nino Dokhturishvili

PhD student
Ivane Javakhishvili
Tbilisi State University, Georgia
St. Tbilisi, University St., №2, 0186
+995599417471, nino.doxturishvili@tsu.ge
https://orcid.org/0000-0001-8291-3388

Abstract. It is a fact that the demographic situation in Georgia is not favorable. This is confirmed by the data of the National Statistics Service and the assessments of other experts. The deterioration of the demographic situation has been the most important problem for Georgia for ten years, which actually poses a threat to the Georgian nation.

Statistics of the demographic processes of the population of Georgia testify that the population is experiencing an acute demographic crisis. At the initial stage, it was difficult to stop the causes of demographic problems and it became impossible to implement effective and timely reforms. The state needs to develop an effective and targeted demographic policy for the current situation.

Key words: demographic, analysis, method. Reduction, natural movement.

ნინო დოხტურიშვილი

დოქტორანტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო
ქ. თბილისი, უნივერიტეტის ქ., №2, 0186
+995599417471, nino.doxturishvili@tsu.ge
https://orcid.org/0000-0001-8291-3388

აბსტრაქტი. საქართველოში რომ დემოგრაფიული ვითარება სახარბიელო არ არის ფაქტია. რაც დასტურდება სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით და სხვა ექსპერტთა შეფასებებითაც. დემოგრაფიული სიტუაციის გაუარესება ათეული წლებია საქართველოსათვის უმნიშვნელოვანეს პრობლემას წარმოადგენს, რაც ფაქტიურად საფრთხეს უქმნის ქართველ ერს.

საქართველოს მოსახლეობის დემოგრაფიული პროცესების სტატისტიკა მოწმობს, რომ მოსახლეობა განიცდის მწვავე დემოგრაფიულ კრიზისს. საწყის ეტაპზე რთული აღმოჩნდა დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი მიზეზების შეჩერება და შეუძლებელი გახდა ეფექტური და დროული რეფორმების განხორციელება. შექმნილი მდგომარეობისთვის საჭიროა სახელმწიფოს მიერ ეფექტიანი და მიზანმიმართული დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავება.

საძიებო სიტყვები: დემოგრაფიული, ანალიზი, მეთოდი. შემცირება, ბუნებრივი მოძრაობა.

შესავალი. დღეისათვის მსოფლიოს მოსახლეობამ 7,5 მლრდ. მცხოვრებს მიაღწია. აღნიშნული ზრდა მიმდინარეობს განვითარებულ ქვეყნებში შობადობის მეტად დაბალი დონის და განვითარებად ქვეყნებში შობადობის მაღალი დონის პირობებში. განვითარებულ ქვეყნებში დემო ეკონომიკურ და სოციალ პრობლემებს ქმნის შობადობის დაბალი დონე, ხოლო განვითარებად ქვეყნებში - შობადობის მაღალი დონე, რაც გამოიხატება სამუშაო ძალის სიჭარბესა და უმუშევრობაში,

მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფაში, კრიმინოგენური ვითარების გაუარესებაში და სხვ (ხმალაძე 2020).

საქართველოში დემოგრაფიული ვითარება საკმაოდ რთულია. ამას ადასტურებს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები და სხვა ექსპერტთა შეფასებებიც. დემოგრაფიული სიტუაციის გაუარესება დიდი ხანია უკვე საქართველოსათვის უმნიშვნელოვანეს პრობლემას წარმოადგენს, რაც ფაქტიურად საფრთხეს უქმნის ქართველ ერს.

აქტუალობა. საქართველოს დემოგრაფიული პროცესების გაუარესებაზე სხვადასხვა ფაქტორი ახდენს გავლენას. ეს შეიძლება იყოს: არასტაბილური პოლიტიკური, ეკონომიური, სოციალური ფონი და ა.შ. ამიტომაც დემოგრაფიული პროცესების რაოდენობრივი ანალიზი, მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მაჩვენებლების დინამიკა, მოსახლეობის დინამიკა, მოსახლეობის დაბერების ტენდეციების გამოვლენა, შიდა და გარე მიგრაციის მაღალი დონის გამოვლენა აქტუალურია და მისი შესწავლის აუცილებლობა უდავოა.

კვლევის მიზანი. სტატიის კვლევის მიზანს წარმოადგენს საქართველოში დემოგრაფიული პროცესების თანამედროვე ტენდენციების გამოვლენა და რაოდენობრივი ანალიზის გამოვლენა. ამ მიზნის მისაღწევად სტატიაში გაანალიზებულ იქნა ქვეყანაში მიმდინარე დემოგრაფიული პროსების სტატისტიკური მახასიათებლები. შედეგად კი შემუშავებული იქნა არგუმენტირენული დასკვნები. სტატისტიკის ეთიკის სრული დაცვით.

კვლევის მეთოდოლოგია. სტატიაზე მუშაობის პროცეში გამოყენებული იქნა საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემთა ბაზა. გამოკვლევის ანალიზზე შესაბამისად გამოყენებული იქნა დაკვირვების მაჩვენებლები. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების გაანგარიშება მოხდა კომპიუტერული პროგრამის ექსელის გამოყენებით. შედეგები მეტად დამაფიქრებელია. ბოლო სამი აღწერის დინამიკაში მოსახლეობის რიცხოვნობის მაჩვენებლები მკვეთრად შემცირებულია, შობადობა კრიზისულ ზღვრამდე დაეცა,

მაღალი დონე გამოვლინდა სიკვდილიანობის და მკვდრადშობადობის, მოსახლეობის ბუნებრივი მატება კლებისკენ მიდის, შრომისუნარიანი მოსახლეობა შემცირდა, ფართომაშტაბიანი გახდა შიდა და გარე მიგრაციული პროცესები.

ლიტერატურის მიმოხილვა. „დემოგრაფია“ ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს ხალხის აღწერას. მეცნიერულ ბრუნვაში აღნიშნული ტერმინი პირველად შემოიტანა ფრანგმა მეცნიერმა აშილ გიიარმა 1855 წელს ნაშრომში - „ადამიანთა სტატისტიკის ელემენტები ანუ შედარებითი დემოგრაფია“. მან დემოგრაფიას ახალი მეცნიერება უწოდა. პირველი მცდელობა მოსახლეობის შემსწავლელი მეცნიერებისათვის ეწოდებინათ სახელი, ეკუთვნის K. Bernulis, რომელმაც 1841 წელს შემოიტანა ახალი ტერმინი „populacionistika”. აღნიშნული მეცნიერების სახელად გერმანელმა მეცნიერმა rixard for molma 1858 საზოგადოებას შესთავაზა ტერმინი - „მეცნიერება მოსახლეობის შესახებ“. ხოლო 1871 წელს ცნობილმა გერმანელმა სტატისტიკოსმა G. Engelma მას დემოგრაფია უწოდა. უნდა ითქვას რომ როგორც სამეცნიერო წრეებში, ასევე საზოგადოებაში საყოველთაო აღიარება ჰპოვა და გავრცელდა ტერმინი დემოგრაფი.

დემოგრაფიული სტატისტიკის შესწავლის ობიექტია მოსახლეობა. მოსახლეობა არის გარკვეულ ტერიტორიაზე მცხოვრები ადამიანთა ერთობლიობა, მაგრამ ადამიანთა ყოველ ერთობლიობას არ შეიძლება ეწოდოს მოსახლეობა. **მოსახლეობა წარმოადგენს ადამიანთა მრავალრიცხოვანი, მასობრივი ერთობლიობა, რომელსაც მოცემულ პირობებში გააჩნია გამრავლების, თვითშენარჩუნების უნარი.** ამ თვალსაზღისით შეიძლება ვილაპარაკოთ კონკრეტული ქალაქის, რეგიონის, სოფლის თუ მთლი ქვეყნის მოსახლეობაზე. თუმცა, საკმაოდ მნიშვნელოვანია დემოგრაფიული პროცესების გაანალიზების პარალელურ რეჟიმში საქართველოში შრომის ბაზრის სტრატეგიების შემუშავების ძირითადი მექანიზმების და საქართველოს შრომის ბაზარზე არსებული მდგომარეობის გაანალიზება. ნაშრომი აანალიზებს და აფასებს საქართველოს შრომის ბაზარზე არსებულ მდგომარეობას პანდემიის პირობებში. სტატიაში განხილულია საქართველოში შრომის ბაზრის ამჟამინდელი, პოსტპანდემიური მდგომარეობა და კოვიდ-19-ის შედეგები, გავლენა სოციალურ-

ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. ასევე საკმაოდ საინტერესოა დემოგრაფიული პროცესების განხილვა საქართველოში შრომის ბაზრის მიმდინარე ტენდენციების მიხედვით.

დემოგრაფიულ პროცესებს მიეკუთვნება შობადობა, მოკვდაობა, ქორწინება-განქორწინება და მიგრაცია, რომლებიც ყალიბდება დაბადების, გარდაცვალების, დაქორწინების, განქორწინების და მიგრაციის კონკრეტული დემოგრაფიული ფაქტებისაგან. სწორედ ეს დემოგრაფიულო მოვლენები და ფაქტები გვაძლევს დემოგრაფიულ პროცესებს.

საქართველოს დემოგრაფიული განვითარება და მიმდინარე დემოგრაფიულ პროცესთა ტენდენციები ქართველ დემოგრაფთა მიერ ძირითადად განხილულია ზოგადად, მთელი ქვეყნის მაშტაბით. შედარებით ნაკლებადაა წარმოჩენილი რეგიონული დემოგრაფიის მიმართულებით შესრულებული გამოკვლევები.

შედეგები/დისკუსია. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით საქართველოს მოსახლეობის შემცირების ტენდენცია დაფიქსირდა გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან. 2022 წლისთვის მოსახლეობის რიცხოვნობამ შეადგინა 3 688,6 ათასი კაცი, რომელიც წინა წელთან შედარებით შემცირდა 0,4 %-ით, ხოლო 2010 წელთან შედარებით შემცირდა 1,67 %-ით. ასევე, მცირე მაგრამ მატება დაფიქსირდა 2015 წელს 0,06 %-იანი, 2016 წელს - 0,07%, 2018 წელს - 0,03%, ხოლო 2021 წელს - 0,12% (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური). მიუხედავად ამ მცირეოდენი მატებისა საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობა მკვეთრი შემცირების ტენდენციით ხასიათდება, რაც კარგად ჩანს ცხრილში (იხ. დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1

მოსახლეობის რიცხოვნობა 1 იანვრის მდგომარეობით საქართველოში

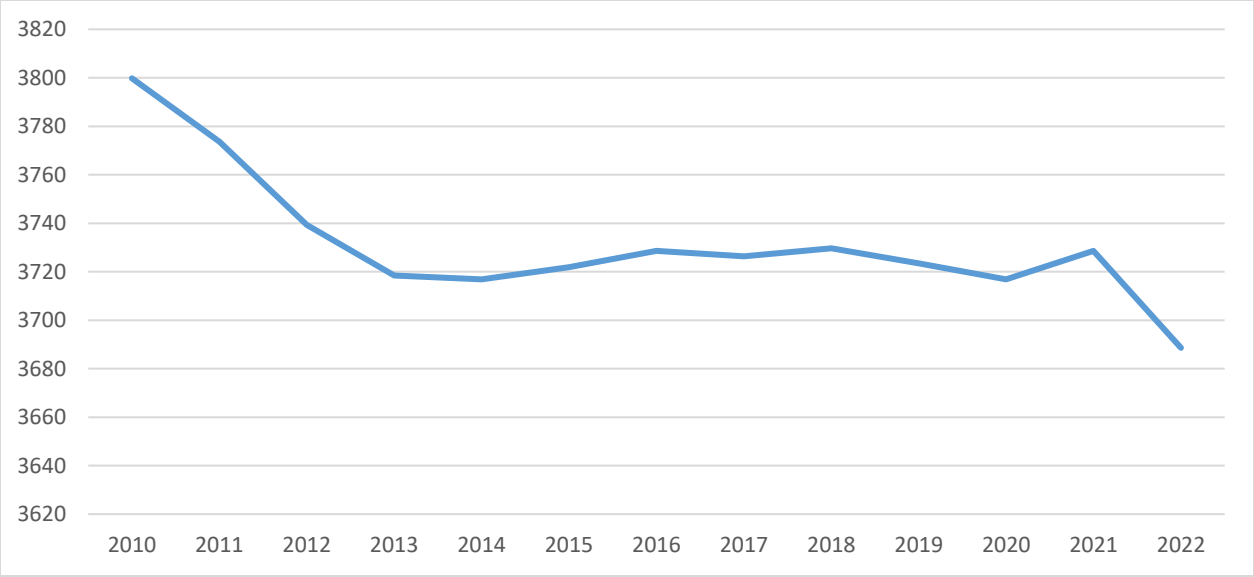

წყარო: *საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.*

საინტერესოა საქართველოში მოსახლეობის განხილვა შობადობის, მოკვდაობის, ბუნებრივი მატების და მიგრაციის თვალსაზრისით.

საქართველოში შობადობის მაჩვენებლები, რომელიც კატასტროფულად მცირდება. 2021 წელს საქართველოში ცოცხლად დაბადებულთა რიცხოვნობამ შეადგენდა 45 946 კაცს. 2021 წელს წინა წელთან შედარებით დაბადებულთა რიცხვი შემცირდა 5,74% -ით. 2010 – 2021 წლების მაჩვენებლებში ყველაზე მაღალი შემცირება დაფიქსირდა 2011 წელს 36,65%-ი, ხოლო 2017 წელს 32,76%-ი. რაც შეეხება შობადობის მატებას დაფიქსირდა 2014 წელს 109,78%-ით (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური).

შობადობის შემცირებამ საქართველო, როგორც მცირერიცხოვანი ქვეყანა, დიდი პრობლემების წინაშე დააყენა. პრობლემა განსაკუთრებით გამწვავდა პოსტსაბჭოთა პერიოდში. 2021 წელს საქართველოში დაიბადა 45,9 ათასი ბავშვი, რაც 1990-იან წლებში დაბადებულთა ნახევარია. შობადობის დაბალი დონე ვერ უზრუნველყოფს მოსახლეობის გაფართოებულ აღწარმოებას, ე.ი. შვილების თაობა არ არის მშობლების თაობაზე რიცხობრივად მეტი. უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში გამოიკვეთა კანონზომიერება: შობადობის შემცირების კვალობაზე მცირდება

შობადობა ახალგაზრდა ასაკებში და იზრდება უფროს, 25 წელს გადაცილებულ ასაკებში, მაშინ, როდესაც 90 -იან წლებამდე პირიქით იყო.

საქართველოს დემოგრაფიული მაჩვენებლების გაანალიზების საფუძველზე დგინდება, რომ საქართველოს მოსახლეობის ყოველწლიური შემცირების მიზეზად სახელდება როგორც 18-50 წლის ასაკის მოსახლეობაში ფართომაშტაბიანი გარე მიგრაცია, ამის თვალსაჩინო მაგალითია ე.წ „მწვანე ბარათი“. აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის მონაცემებით, ბოლო 10 წელში საქართველოდან „მწვანე ბარათის“ მიღების მსურველთა რიცხვი თითქმის გასსამაგდა. თუ 2011 წელს აპლიკაცია 39,253 ადამიანმა შეავსო, 2021 წელს ეს რიცხვი 112,464-მდე გაიზარდა. "მწვანე ბარათზე" ყველაზე მეტი განაცხადი საქართველოდან 2020 წელს შევიდა. პანდემიურ წელს რეგისტრირებულთა რიცხვმა 141,693-ს მიაღწია(ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტი); ასევე შობადობის დაბალი დონე და სიკვდილიანობის მაღალი დონე. არის მოსაზრება, (ხმალაძე 2020) რომ აღნიშნული სიტუაცია ჩამოყალიბდა ცხოვრების ახალი სტანდარტის დამკვიდრებით, რაც გულისხმობს ქალების მიერ ახალგაზრდა ასაკებში კარიერულ წინსვლაზე ზრუნვას და შვილიანობის გადაწევას უფროს ასაკებში. ეს ცალკე სამედიცინო-სოციალური პრობლემაა.

დემოგრაფიულ საკითხებში სახელმწიფოს მიერ გატარდა პოლიტიკა, რომელიც გულისხმობს იმ რეგიონებში, სადაც არსებობს შობადობის მნიშვნელოვანი კლება და არ არის ბუნებრივი მატება, ყოველი მესამე შვილზე სახელმწიფოსგან ყოველთვიური დახმარება, უფასო მშობიარობა. ასევე პატრიარქის ინიციატივით დაწყებული ე.წ „საყოველთაო ნათლობა“-ც მიმართული იყო შობადობის გაზრდისკენ. მიუხედავად ამ გატარებული პოლიტიკისა საქართველოში შობადობა კლების ტენდენციით ხასიათდება(იხ.დიაგრამა 2).

დიაგრამა 2

დაბადებულთა რიცხოვნობა საქართველოში

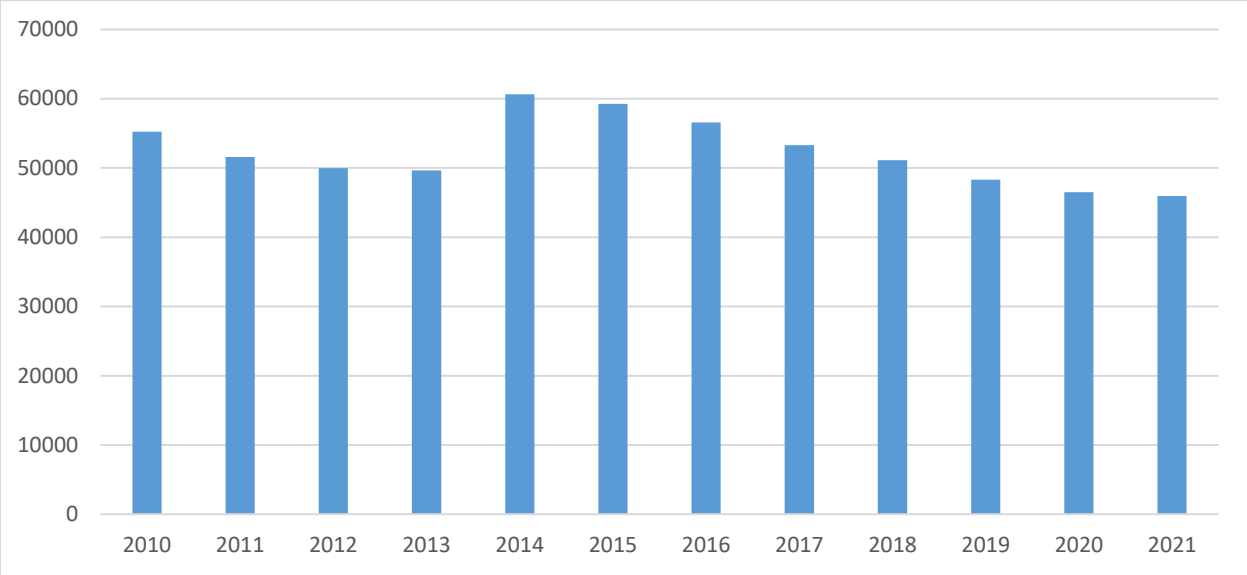

წყარო: *საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.*

საქართველოში შობადობის შემცირების მიზეზებად სახელდება სოციალური, პოლიტიკური, ეთნიკური, ფსიქოლოგიური და ეკონომიკური პრობლემები, რაც მოქმედებს თითოეული ოჯახის სოციალ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

არანაკლებ პრობლემატურია მოკვდაობის და სიცოცხლის ხანგრძლივობის საკითხი. მართალია სიცოცხლის ხანგრძლივობით საქართველო ჩამორჩენილ ქვეყნებს არ განეკუთვნება, მაგრამ მსოფლიოს ქვეყნებს შორის ერთ-ერთ პირველ ადგილზეა სიცოცხლის ხანგრძლივობის გენდერული სხვაობის მიხედვით. კერძოდ, 2021 წელს ქალების სიცოცხლის ხანგრძლივობამ შეადგინა 75,4, ხოლი კაცების-67,5 წელი. ფაქტობრივად 8 წელი. ამაზე მეტი სხვაობა ფიქსირდება ბელორუსსა და რუსეთში. დემოგრაფიულ ვითარებას დიდი დარტყმა მიაყენა პანდემიამ. 2020-2021 წლებში გარდაცვლილთა რიცხვი 50,5-დან 59,9 ათასამდე გაიზარდა, ხოლო მოკვდაობის

ზოგადი კოეფიციენტი(1000 მცხოვრებზე გაანგარიშებით) 13,6-დნ დან 16,2 -მდე (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური) (იხ.დიაგრამა 3).

დიაგრამა 3

გარდაცვლილთა რიცხოვნობა საქართველოში

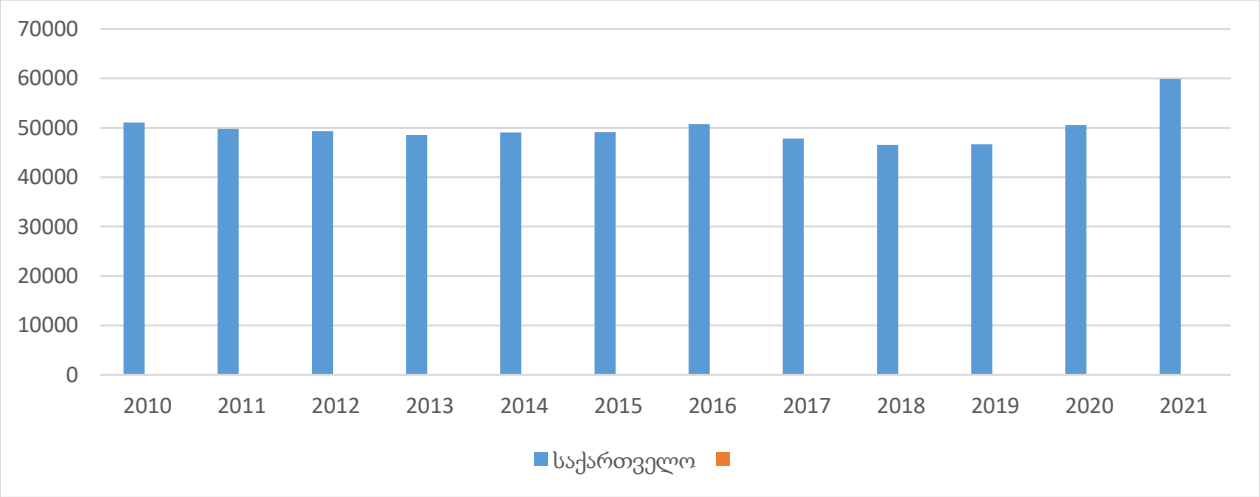

წყარო: *საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.*

შობადობისა და სიკვდილიანობის მაჩვენებლების შედარებით შეიძლება ვთქვათ, რომ შობადობის შემცირებისა და სიკვდილიანობის ზრდის პარალელურად მოსახლეობის ბუნებრივი მატება დაცემის ტენდენციით ხასიათდება. მოსახლეობის ბუნებრივი მატების კოეფიციენტი საქართველოში 2020 და 2021 წელს შესაბამისად -1,1 და -3,8 უარყოფითი სიდიდით ხასიათდება. 2021 წელს უარყოფითმა ბუნებრივმა მატებამ 14 ათასი კაცი შეადგინა, რაც საქართველოს მთელი სტატისტიკური ისტორიის მანძილზე არ დაფიქსირებულა. ბუნებრივი მატების კოეფიციენტის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი 2010-2021 წლებში ფიქსირდება 2014 წელს, ხოლო უარყოფითი მატება - 2021 წელს (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური) (იხ.დიაგრამა 4).

დიაგრამა 4

ბუნებრივი მატების კოეფიციენტი (მოსახლეობის 1 000 კაცზე)

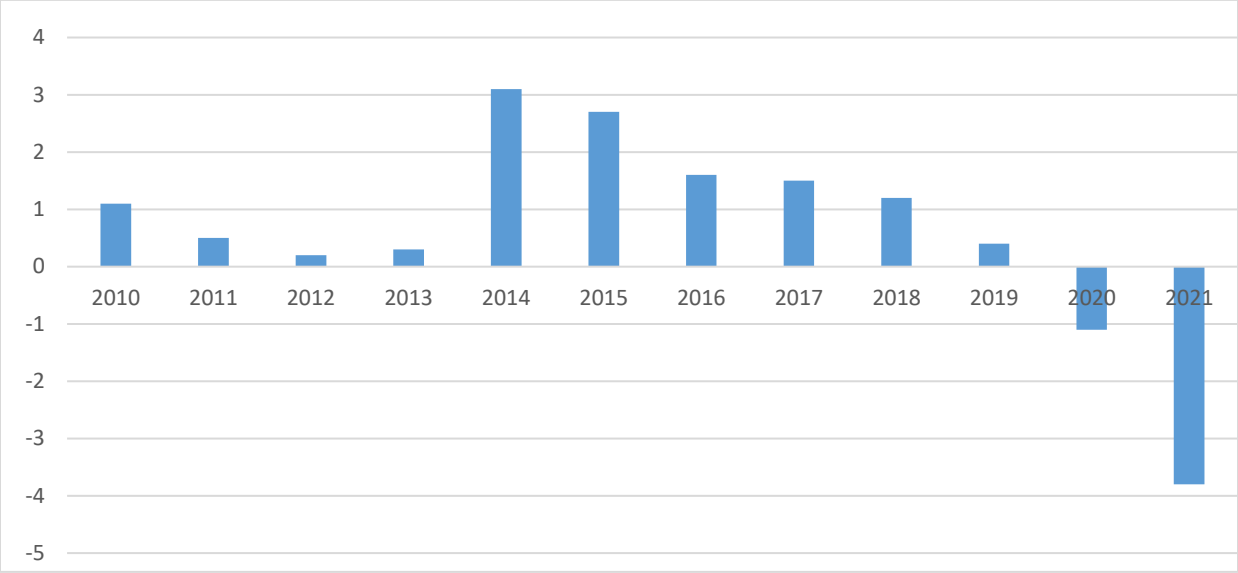

წყარო: *საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.*

ზემოთ აღნიშნულ პრობლემებს თან ერთვის ფერტილურ ასაკში ახალგაზრდების უცხოეთში გადინების პრობლემა. ზოგადად ბავშვთა დაბადების ძირითადი 60%-ი მოდის 20-29 წლის ასაკის ქალებზე და საქართველოდან ემიგრაციაში მიდის სწორედ 20-დან 40 წლამდე ახალგაზრდა. 2010 – 2021 წლებში სტატისტიკის ეროვნული დეპარტამენტის მონაცემებით ყველაზე მაღალი გადინება დაფიქსირდა ამ ასაკისთვის 2011 წელს 15 300 კაცი და 2021 წელს - 11 389 კაცი. პოსტსაბჭოთა საქართველოში მანამდე არნახულ მასშტაბებს მიაღწია ემიგრაციამ, რამაც შობადობის შემცირებასთან ერთად გამოიწვია მოსახლეობის რიცხოვნობის მკვეთრი შემცირება: 5,4 მლნ-დან 1992 წელს 3,69 მლნ-მდე 2022 წელს. მხოლოდ 2021-2022 წლებში საქართველოს მოსახლეობა 40 ათასი მცხოვრებით შემცირდა.

შეიძლება ითქვას რომ საქართველოში ერთდროულად დგას როგორც მოსახლეობის შემცირების, ისე ერის დაბერების ზრდის ტენდენცია. ამ ყველაფრის შესაჩერებლად კი საჭიროა აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარება.

დასკვნები და წინადადებები. ამრიგად, საქართველოს მოსახლეობის დემოგრაფიული პროცესების სტატისტიკა მოწმობს, რომ მოსახლეობა განიცდის მწვავე დემოგრაფიულ კრიზისს. საწყის ეტაპზე რთული აღმოჩნდა დემოგრაფიული პრობლემების გამომწვევი მიზეზების შეჩერება და შეუძლებელი გახდა ეფექტური და დროული რეფორმების განხორციელება. შექმნილი მდგომარეობისთვის საჭიროა სახელმწიფოს მიერ ეფექტიანი და მიზანმიმართული დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავება.

შობადობის გაზრდა, სიკვდილიანობისა და მიგრაციის შემცირება, სოფლებში მოსახლეობის დაბრუნება, უმუშევრობის დაძლევა, ჯანდაცვისა და განათლების ხელშეწყობა - ეს ის ფაქტორებია, რომლებიც განსაზღვრავს ქვეყანაში დემოგრაფიულ მდგომარეობას და ის პრობლემებია, რომელთა მოგვარებაც უნდა შეძლოს სახელმწიფომ.

საყურადღებოა შიდა მიგრაცია, რადგან მასიური შიდა მიგრაცია გვაყენებს იმ საფრთხის წინაშე რაც გულისხმობს სოფლებისა და კუთხეების დაცარიელებას და გაუკაცრიელებას. რაც მიუღებელია ქვეყნისთვის და სახელმწიფომ განსაკუთრებით დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოს ამ ფაქტს, რომ არ დაუშვას სოფლების დაცლა. ასევე მიზანშეწონილად მიმაჩნია სახელმწიფოს მხრიდან მოსახლეობის წახალისება არა მესამე ბავშვიდან, არამედ პირველი ბავშვის შეძენიდან და მატერიალური სტიმულირება უნდა მოხდეს ყოველი მომდევნო ბავშვის დაბადების შემთხვევაში; სახელმწიფომ დახმარება უნდა გაუწიოს ოჯახებს ბავშვების მზრუნველობასთან დაკავშირებულ ხარჯების დაფარვაში; სახელმწიფომ მრავალშვილიანი ოჯახებისთვის უნდა დააწესოს საგადასახადო შეღავათები, კომუნალურ გადასახადზე შეღავათები; სახელმწიფო ტრანსპორტის სარგებლობაზე შეღავათები; სახელმწიფო საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლის საფასურის გადახდაზე. ორსულობის, მშობიარობისა და ბავშვის მოვლის გამო შვებულების პერიოდში გასაცემი ფულადი

დახმარების ოდენობა უნდა განისაზღვროს ყოველთვიური სახელფასო ანაზღაურების ოდენობით.

ბიბლიოგრაფია:

ლორთქიფანიძე, ვ., თოდაძე, ა. (2007). დემოგრაფიული ვითარება თანამედროვე საქართველოში. თბილისი. „უნივერსალი“

მელაძე, ლ. წულაძე, გ. (1997). საქართველოს მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები. თბილისი.

საქართბელოს სტატისტიკის წელიწდეული 2018. (2019). თბილისი.

სტატისტიკის ეროვნული სამსახური https://www.geostat.ge/ka

სულაბერიძე ა., (2019) საქართველოს მოსახლეობის მიგრაცია მესამე დემოგრაფიული გადასვლის ფონზე

ტუხაშვილი, მ. (1996). თბილისი. „საქართველოს მოსახლეობის მიგრაცია“.

ტუხაშვილი, მ. (2007). თბილისი. საქართველოს გარემიგრაციული პრობლემები. კრებულში: მიგრაცია 1

შელია, მ. (1999). თბილისი. მოსახლეობის დაბერება საქართველოში.

წულაძე, გ. სულაბერიძე ა. (2016). საქართველოს რეგიონების დემოგრაფიული თავისებურებები. თბილისი. „დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის ინსტიტუტი“

წულაძე, გ., მაღლაფერიძე, ნ., სულაბერიძე, ა., (2009) დემოგრაფია. თბილისი. „დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის ინსტიტუტი“

ხმალძე, მ. ჩიტალაძე ქ. (2020). დემოგრაფიული სტატისტიკა. თბილისი. ელ-ვერსია.

ხმალაძე, მ. (2008). სტატისტიკა ეკონომიკასა და ბიზნესში. თბილისი. „მერიდიანი“.

The United States Department of State https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/immigrate/diversity-visa-program-entry/diversity-visa-program-statistics.html

REFERENCES

Lortkifanidze, V., Todadze, A., Demographic situation in modern Georgia. (2007). Tbilisi. "universal"

Meladze, L. Tsuladze, G. (1997). Population and demographic processes of Georgia. Tbilisi.

Yearbook of Statistics of Georgia 2018. (2019). Tbilisi.

National Statistics Service https://www.geostat.ge/ka

Sulaberidze A., (2019) Population migration of Georgia against the background of the third demographic transition

Tukhashvili, M. (1996). Tbilisi. "Migration of the population of Georgia".

Tukhashvili, M. (2007). Tbilisi. Foreign immigration problems of Georgia. In the collection: Migration 1

Shelia, M. (1999). Tbilisi. Population aging in Georgia.

Tsuladze, G. Sulaberidze A. (2016). Demographic characteristics of the regions of Georgia. Tbilisi. "Institute of Demography and Sociology"

Tsuladze, G., Maglaferidze, N., Sulaberidze, A., (2009) Demography. Tbilisi. "Institute of Demography and Sociology"

Khmaldze, M. Chitaladze st. (2020). Demographic statistics. Tbilisi. e-version.

Khmaladze, M. (2008). Statistics in Economics and Business. Tbilisi. "Meridian".

The United States Department of State https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/immigrate/diversity-visa-program-entry/diversity-visa-program-statistics.html